

Justis- og beredskapsdepartementet

Høringsuttalelse til ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte

Det vises til departementenes høringsnotat og -brev av 4. september 2020.

Reform – ressurscenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en ideell, uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten. Vi vil med dette kommentere høringsutkastet med utgangspunkt i våre erfaringer med gutter og menns likestillingsutfordringer.

Gutter og menn utsatt for vold

Vold og skader etter vold er et omfattende samfunnsproblem som fører til enorme helsemessige og økonomiske kostnader for den voldsutsatte selv, og for samfunnet. Både gutter og menn er overrepresentert når det gjelder utsatthet for kroppsskade og -krenkelse (Bufdir, u.d.). Menn utsettes også i større grad for drapsforsøk enn kvinner. I 2019 var 75 % av utsatte for politianmeldte drapsforsøk menn. Menn dominerer statistikken over utsatte for anmeldte drapsforsøk alle år siden 2006. Kjønnsmønstre, tvangsekteskap og negativ sosial kontroll er også former for vold. Få menn anmelder eller oppsøker hjelp når de er utsatt for slik vold (Bufdir, u.d.). Det samme gjelder den volden gutter og menn opplever i nære relasjoner. Menn som lever med en voldelig partner er ofte redd for å bli trodd, og møter ofte motstand i hjelpeapparatet når de ber om hjelp eller ønsker å anmelde sin partner.

Siden det meste av volden som utøves er rettet mot menn, har denne høringen en klar likestillingspolitisk side. Det er flest menn som har interesse av hva som skjer på dette feltet. Vi finner det nødvendig å påpeke dette, siden dette åpenbare poenget ikke nevnes i for eksempel Likestillings- og diskrimineringsombudets høringsvar. Ombudet trekker fortjenestefullt nok fram Istanbulkonvensjonens pålegg om særlig oppmerksomhet mot kvinner som voldsutsatte. Problemet er at det ikke finnes tilsvarende konvensjoner som dekker menns interesser på dette feltet.

Vi vil samtidig understreke at vi er kjent med at på samme tid som en større andel menn utsettes for vold på offentlige steder, der det i større grad er mulig å dokumentere denne volden, så utsettes kvinner i noe større grad for vold og seksuelle overgrep i private rom, der muligheten for bevisførsel er dårligere. Vi skal samtidig huske på at det er særlig viktig å ta vare på dem som ikke passer i dette kjønnsmønsteret, og at de psykososiale konsekvensene av vold ikke fullt ut erkjennes som de burde.

Pkt. 1.1., pkt.2., pkt. 8.5.1. Krav om dom for erstatning

I sitt lovforslag foreslår departementet følgende:

«Systemet er basert på at det stilles krav om at skadevolder er dømt til å betale erstatning til den voldsutsatte. Det forutsetter at hele erstatningskravet fremmes for og behandles av domstolene. Slik blir erstatningskravet behandlet tidligere i straffesakskjeden, avgjørelsen får høy kvalitet og vil i større grad oppleves rettfærdig, samtidig som at det ikke blir nødvendig med ytterligere behandling hos voldsoffererstatningsmyndighetene.»

Videre foreslås følgende:

«Det innebærer at dersom påtalemyndigheten har henlagt saken etter bevisets stilling eller på grunn av strafferettslig foreldelse, må den voldsutsatte gå til sivil søksmål mot skadevolder og få dom for erstatning for å kunne få erstatning fra staten.»

Reform mener et krav om dom for å kunne få erstatning vil være svært uheldig. En slik lovendring vil svekke voldsoffererstatningsordningen dramatisk. Svært få voldssaker anmeldes, og enda færre av sakene som anmeldes behandles i rettsapparatet. Lovforslaget vil dermed omfatte de aller fleste voldsoffererstatningssakene, og i praksis diskvalifisere mange volds ofre fra å få voldsoffererstatning.

Det er flere årsaker til at voldshendelser ikke anmeldes. Ofte handler dette om medisinske forhold som er en direkte konsekvens av volden offeret er utsatt for: alvorlig psykisk eller fysisk uhelse, frykt for represalier, frykt for ikke å bli trodd og ikke minst økonomiske konsekvenser av å rettsforfølge voldsutøver. Reform – ressursenter for menn mottar mange henvendelser fra voldsutsatte menn. Vi har grunn til å mene at voldsutsatte med en presset økonomi ofte ikke vil risikere å måtte betale både egne og voldsutøvers saksomkostninger.

Krav om dom for å kvalifisere for voldsoffererstatning vil med andre ord svekke et allerede skrøpelig rettsvern for en gruppe voldsutsatte mennesker, som i liten grad har økonomi til å håndtere en kostbar prosess i domstolene.

Reform støtter følgende innspill fra Advokatfirmaet Salomon Johansen:

«Det nye forslaget til voldsoffererstatningslov vil gjøre det praktisk sett vanskeligere å få erstatning. I dag kan hvem som helst søke voldsoffererstatning selv, enten digitalt fra egen stue eller ved å bruke papirsøknad. Det nye forslaget med krav til dom vil medføre at alle vil måtte ha advokat. Lovforslaget gjør dette mye vanskeligere og mer tungvint for de voldsutsatte, og dette svekker også dagens voldsoffererstatningsordning og de fornærmedes rettigheter.»

Lovforslaget med krav om dom vil også kunne være problematisk i de situasjonene hvor det foreligger besøksforbud/kontaktforbud. Besøks-/kontaktforbud er ofte begrunnet med fare for nye straffbare handlinger mot fornærmede. Da er det meget uheldig at fornærmede må stå i sivil rettsak for domstolene med aktuelle gjerningsperson(er). Videre vil lovforslaget med krav om rettssaker medføre økt kontakt mellom voldsutøvere og de fornærmede. Dette vil igjen øke risikoen for nye straffbare hendelser (voldshendelser mv), økt fare for hevnaksjoner.»

Pkt. 5. I hvilke saker/tilfeller skal man få voldsoffererstatning

Departementet foreslår en betydelig innskrenking av sakstypene hvor man kan få voldsoffererstatning. Følgende sakstyper foreslås fjernet som tilfeller som gir voldsutsatte rett til erstatning:

- § 155 (vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig adferd mot offentlig tjenesteperson)
- § 168 (brudd på oppholds- og kontaktforbud eller beslutning om båndlegging)
- § 237a (grov smitteoverføring)
- § 251 (tvang)
- § 254 (frihetsberøvelse)
- § 261 (omsorgsunndragelse)
- § 263 (trusler)
- § 265 (særskilt vern for enkelte yrkesgrupper)
- § 266 (hensynsløs atferd)
- § 271 (kroppskrenkelse)
- § 280 (uaktsom forvoldelse av betydelig skade på kropp eller helse)
- § 288 (hensettelse i hjelpeløs tilstand mv.)
- § 297 (seksuell handling uten samtykke)
- § 298 (seksuelt krenkende atferd offentlig eller uten samtykke)
- § 305 (seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år)
- § 311 (fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn)
- § 327 (ran)

En slik liste over forhold der skadelidte ikke lenger vil få voldsoffererstatning, er etter vårt syn urovekkende. Vi vil særlig peke på seksuell handling uten samtykke, framstilling av seksuelle overgrep mot barn, tvang, brudd på besøksforbud og ran som eksempler på forhold som i mange tilfeller ligger nært de mest alvorlige straffesakene vi har i Norge. Her bør man styrke rettsvernet og behandlingen av ofrene, framfor å fjerne retten til voldsoffererstatning.

Lovforslaget vil etter Reforms syn forverre dagens ordning med voldsoffererstatning, og i praksis ramme de voldsutsatte.

Siden majoriteten av dem som rammes av vold er menn, vil en lovendring i tråd med departementets forslag ha en klar likestillingspolitisk slagside.

Vi vil ellers påpeke at Justis- og beredskapsdepartementet har utelatt Reform – ressurscenter for menn i sin liste over høringsinstanser til denne lovendringen. Som departementet bør være kjent med, er vold et av våre sentrale temaområder. Vi ber derfor om å bli inkludert i listen ved neste korsvei.

Dersom departementet ønsker utdyping av vårt hørings svar, står vi selvsagt til disposisjon.

Oslo, 4. desember 2020

Are Saastad /s/
daglig leder

Danel Hammer
rådgiver/saksbehandler

Kilder:

Bufdir (u.d.)

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Kjonnlikestilling/Vold_og_kjonn/Utsatthet_for_vold/